

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

Lausunto terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja valtioneuvoston asetukseksi

Kiitämme mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain ja kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta sekä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta.

Esityksen tavoitteena on lisätä hyvinvointialueiden asiakasmaksutuloja ottamalla käyttöön uusia terveydenhuollon asiakasmaksuja, tarkistamalla eräiden nykyisten maksujen enimmäismääriä sekä säättämällä kuolinpesältä perittävistä maksuista.

Lausuntopyynnössä pyydettiin vastaamaan alla oleviin kysymyksiin.

Onko ehdotettu uutta erityistutkimusmaksua koskeva sääntely riittävän selkeää ja toteutettavissa? Ovatko ehdotetut edellytykset siitä, missä tilanteissa maksun saisi periä, perusteltuja?

Pohjois-Savon hyvinvointialue arvioi, että ehdotettu erityistutkimusmaksua koskeva sääntely on kokonaisuutena melko selkeä ja käytännössä toimeenpantavissa. Maksun soveltamisala on määritelty riittävän tarkasti, sillä se kohdistuu yksilöityihin erityistutkimuksiin, ja asetuksessa säädettävä enimmäismäärä (52,40 euroa) antaa selkeän perustan maksun yhtenäiselle soveltamiselle. Myös maksun perimistä koskevat rajaukset ovat pääosin selkeitä ja tukevat yhdenmukaista käytäntöä eri hyvinvointialueilla.

Erityistutkimusmaksun huomioiminen asiakasmaksukatossa on hyvinvointialueen näkökulmasta tarkoituksenmukainen ratkaisu. Se edistää asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua ja vähentää riskiä siitä, että paljon palveluja tarvitseville henkilöille muodostuu kohtuuton taloudellinen rasitus.

On kuitenkin tärkeää arvioida maksujen korotusten vaikutuksia palveluiden käyttöön. Asiakasmaksujen nousu saattaa osaltaan lisätä riskiä siihen, että osa asiakkaista siirtää tutkimuksiin hakeutumista tai jättää tutkimuksia toteutumatta erityisesti tilanteissa, joissa hoidon tarvetta ei koeta kiireelliseksi. Tämän vuoksi asiakasmaksukaton merkitys asiakkaiden taloudellisen suojan varmistajana korostuu,

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

jotta maksut eivät muodostu esteeksi tarpeellisten tutkimus- ja hoitopalveluiden saamiselle.

Taloudellisesti tarkasteltuna erityistutkimusmaksu lisää hyvinvointialueiden asiakasmaksutuloja ja tukee siten niiden rahoituspohjaa. Maksun kohdentaminen erityistutkimuksiin on perusteltua, koska kyseiset tutkimukset edellyttävät usein kallista teknologiaa, vaativia laitteihankintoja sekä korkeatasoista erityisosaamista, mikä näkyy palveluiden korkeina tuotantokustannuksina.

Uuden maksun käyttöönotto edellyttää kuitenkin hyvinvointialueilta merkittäviä valmistelutoimia. Käytännön toimeenpanon kannalta potilastietojärjestelmiin, laskutusjärjestelmiin sekä asiakasmaksukaton seurantaan on tehtävä tarvittavat muutokset. Vaikka uudistus on teknisesti toteutettavissa, aiheuttaa se hyvinvointialueille kertaluonteisia kustannuksia järjestelmämuutoksista, testauksesta ja käyttöönotosta.

Onko ehdotettu uutta leikkaus- ja toimenpidemaksua koskeva sääntely riittävän selkeää ja toteutettavissa? Ovatko ehdotetut edellytykset siitä, missä tilanteissa maksun saisi periä, perusteltuja?

Pohjois-Savon hyvinvointialue arvioi, että ehdotettu leikkaus- ja toimenpidemaksua koskeva sääntely on pääosin selkeää ja käytännössä toteuttamiskelpoinen. Hyvinvointialue pitää perusteltuna, että leikkaus- ja toimenpidemaksu kohdistetaan toimenpiteisiin, joiden toteuttaminen edellyttää anestesiologista osaamista sekä nukutuksen tai puudutuksen käyttöä, koska niiden kustannusvaikutukset ovat tavanomaista avohoitoa merkittävästi suuremmat.

Asiakasmaksujen korottamiseen liittyviä vaikutuksia tulee kuitenkin arvioida myös asiakkaiden näkökulmasta. Kertaluonteisesti perittävät maksut voivat muodostua taloudellisesti haastaviksi erityisesti pienituloisille asiakkaille ennen asiakasmaksukaton täyttymistä. Tämän vuoksi on tärkeää varmistaa, että maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevia säännöksiä sovelletaan yhdenmukaisesti. Pohjois-Savon hyvinvointialue katsoo, että maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskeville käytännöille tulisi säätää valtakunnallisesti yhtenäiset kriteerit asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

Lisäksi Pohjois-Savon hyvinvointialue katsoo, että asiakasmaksulain 11 §:n mukaista maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevaa sääntelyä tulisi soveltaa yhdenmukaisesti myös terveydenhuollon tasasuuruisiin maksuihin kaikilla hyvinvointialueilla. Nykyiset alueelliset erot lain soveltamiskäytännöissä voivat johtaa asiakkaiden eriarvoiseen kohteluun asuinpaikasta riippuen. Yhdenvertainen ja valtakunnallisesti yhtenäinen soveltaminen vahvistaisi asiakkaiden oikeusturvaa sekä varmistaisi, etteivät taloudelliset syyt muodostu esteeksi tarpeellisten terveydenhuollon palvelujen saamiselle.

Onko ehdotettu kuolinpesältä perittäviä uusia maksuja koskeva sääntely riittävän selkeää ja toteutettavissa? Ovatko ehdotetut edellytykset siitä, missä tilanteissa maksut saisi periä, perusteltuja?

Esityksen mukaan asiakasmaksulaissa säädettäisiin uusista kuolinpesältä perittävistä maksuista. Hyvinvointialue saisi periä kuolinpesältä maksun vainajan lääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä ja sen perusteella laadittavista kuolintodistuksesta ja hautausluvasta. Hyvinvointialue saisi periä maksun kuolinpesältä myös vainajan säilyttämisestä. Lääketieteellisen kuolema syyn selvittämisen maksun enimmäismäärä olisi 60,60 euroa ja vainajan säilyttämisestä saisi periä enintään 10 euroa vuorokaudelta.

Pohjois-Savon hyvinvointialue arvioi, että kuolinpesältä perittäviä uusia maksuja koskeva sääntely on pääosin selkeä. Esityksessä määritellään riittävän täsmällisesti tilanteet, joissa kuolinpesältä voidaan periä maksu lääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä sekä vainajan säilyttämisestä, ja maksuille asetetut enimmäismäärät tukevat valtakunnallisesti yhtenäistä soveltamista.

Pohjois-Savon hyvinvointialue pitää perusteltuna sitä, että osa vainajan kuolemansyyn selvittämisestä ja säilyttämisestä aiheutuvista kustannuksista voidaan kohdentaa kuolinpesän vastattaviksi. Erityisesti tilanteissa, joissa vainajan säilytysaika pitkittyy hautausjärjestelyihin tai muihin kuolinpesästä johtuviin syihin liittyen, on kohtuullista, että kustannuksia voidaan periä kuolinpesältä. Samoin sääntelyssä huomioitua poikkeuksia alle 18-vuotiaana kuolleiden ja kuollessa syntyneiden osalta ovat perusteltuja ja sosiaalisesti tarkoituksenmukaisia.

Tämänkin esityksessä olevan uuden maksun käyttöönotto edellyttää kuitenkin hyvinvointialueilta merkittäviä valmistelutoimia. Käytännön

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

toimeenpanon kannalta mm. laskutusjärjestelmään on tehtävä tarvittavat muutokset, jotta laskuttaminen teknisesti onnistuisi ja näin ollen uuden maksun käyttöönotto aiheuttaa hyvinvointialueille kertaluonteisia kustannuksia järjestelmämuutoksista, testauksesta ja käyttöönotosta. Keskeisiä käytännön kysymyksiä ovat myös siis laskutuksen toteuttaminen sekä mahdollisten maksamattomien saatavien käsittely kuin myös kuolinpesän yksilöinti. Näiden menettelyjen yhdenmukaisen toteutumisen varmistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista laatia valtakunnalliset ohjeet, jotka tukisivat hyvinvointialueiden toimintaa ja vähentäisivät tulkintaeroja eri alueiden välillä.

Antaako esitysluonnos ja luonnos asetuksen perustelumuis-tioksi riittävän ja oikean kuvan ehdotettujen muutosten vaikutuksista?

Pohjois-Savon hyvinvointialue katsoo, että esitysluonnos ja asetuksen perustelumuisio antavat pääosin riittävän kuvan ehdotettujen muutosten vaikutuksista. Vaikutusarvioissa on tunnistettu sekä asiakasmaksutuottojen kasvun vaikutukset julkiseen talouteen että asiakaisiin kohdistuvat vaikutukset, erityisesti pienituloisten ja paljon palveluja käyttävien henkilöiden näkökulmasta. Esityksessä arvioidaan asiakasmaksutulojen kasvavan valtakunnallisesti noin 107 miljoonalla eurolla.

Hyvinvointialue toteaa kuitenkin, että aluekohtaisiin taloudellisiin vaikutuksiin liittyy huomattavaa epävarmuutta. Maksutuottojen toteuttaminen riippuu muun muassa hyvinvointialueiden palvelurakenteesta, tutkimus- ja toimenpidemääristä, sairastavuudesta sekä asiakkaiden käyttäytymiseen liittyvistä muutoksista. Lisäksi alueiden välisiin eroihin vaikuttaa se, missä laajuudessa asiakasmaksuja peritään enimmäismääräisinä tai onko maksuja alennettu esimerkiksi sosiaalisten perusteiden tai palveluiden tarkoituksenmukaisen käytön edistämiseksi. Tämän vuoksi yksittäisen hyvinvointialueen toteutuvat lisätulot voivat poiketa merkittävästi valtakunnallisista arvioista. Vaikutusarvioihin liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi hyvinvointialue ei pidä perusteltuna, että hyvinvointialueiden valtionrahoitusta vähennettäisiin etupainotteisesti ennen kuin uudistuksen todelliset tulovai-
kutukset ovat luotettavasti arvioitavissa.

Vaikutusarvioissa ei myöskään riittävästi huomioida uudistuksen toimeenpanosta aiheutuvia kustannuksia. Uusien maksujen käyttöö-

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

otto edellyttää muutoksia potilas- ja asiakastietojärjestelmiin, laskutusprosesseihin sekä asiakasmaksukaton seurantaan. Erityisesti tietojärjestelmien nykyiset ominaisuudet eivät kaikilta osin mahdollista esitettyjen maksujen hallinnointia ilman merkittäviä kehittämistoimia. Esimerkiksi vaatimus siitä, että erityistutkimusmaksu voidaan periä vain kerran saman hoitojakson aikana, edellyttää järjestelmiltä uusia toiminnallisuuksia sekä lisää manuaalisen työn tarvetta. Näistä aiheutuvat kustannukset tulisi arvioida nykyistä tarkemmin ja ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen muutoksia arvioitaessa.

Asiakkaiden näkökulmasta vaikutusarvioissa on tunnistettu maksujen korotusten ja uusien maksujen vaikutukset pääosin asianmukaisesti. Hyvinvointialue korostaa kuitenkin, että erityisesti pienituloisille sekä paljon palveluja käyttäville henkilöille maksujen kasautuminen voi aiheuttaa huomattavaa taloudellista kuormitusta ennen asiakasmaksukaton täyttymistä. Tämä voi vaikuttaa asiakkaiden mahdollisuuksiin selviytyä välttämättömistä arjen menoista ja lisätä riskiä palveluihin hakeutumisen viivästymisestä.

Toisaalta vaikutusarvioissa olisi syytä tuoda nykyistä vahvemmin esille myös asiakasmaksukaton ja maksuhuojennussääntelyn suojaava vaikutus. Uusien maksujen sisällyttäminen maksukattoon rajoittaa merkittävästi kokonaismaksurasituksen kasvua niillä asiakkailla, jotka käyttävät paljon sosiaali- ja terveyspalveluja. Suurempien asiakasmaksujen vuoksi maksukatto täyttyy näillä asiakkailla nykyistä nopeammin, mikä parantaa heidän taloudellista suojaansa. Lisäksi asiakkailla on mahdollisuus hakea maksujen alentamista tai perimättä jättämistä asiakasmaksulainsäädännön mukaisesti.

Kantanne ehdotuksiin muilta osin

Pohjois-Savon hyvinvointialue pitää perusteltuna asiakasmaksulainsäädännön uudistamista ja asiakasmaksujen rakenteen selkeyttämistä. Ehdotettujen uusien maksujen käyttöönotto sekä eräiden nykyisten maksujen tarkistaminen vahvistavat hyvinvointialueiden omia tulopohjia tilanteessa, jossa palvelujärjestelmän rahoituspaineet ovat merkittävät. Samalla uudistuksen toimeenpanossa on kuitenkin varmistettava, ettei asiakasmaksujen korottaminen muodostu esteeksi tarpeellisten palvelujen saamiselle.

Hyvinvointialue korostaa, että uudistuksen käytännön toteuttaminen edellyttää merkittäviä muutoksia potilas- ja asiakastietojärjestelmiin,

3141/00.04.00/2026

Talouspalvelut

4.8.2026

laskutusjärjestelmiin sekä asiakasmaksukaton seurantaan. Muutoksista aiheutuvat kustannukset ja hallinnollinen työ tulee huomioida täysimääräisesti vaikutusarvioissa ja hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Lisäksi hyvinvointialue pitää tärkeänä, että asiakasmaksulain soveltamista yhdenmukaistetaan valtakunnallisesti. Erityisesti maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevien käytäntöjen osalta tulee varmistaa asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu riippumatta hyvinvointialueesta. Hyvinvointialue katsoo, että asiakasmaksulain 11 §:n mukaisten maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevien säännösten tulisi soveltua yhdenmukaisesti myös terveydenhuollon tasasuuruuksiin maksuihin kaikilla hyvinvointialueilla.

Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että esityksen toimeenpanolle varataan riittävästi aikaa. Uusien maksujen käyttöönotto edellyttää järjestelmätoimittajien toteutuksia, testausta, henkilöstön koulutusta sekä asiakkaille suunnattua viestintää. Toimeenpanon onnistumisen kannalta on myös tarpeen laatia valtakunnalliset soveltamisohjeet erityisesti hoitojakson määrittelyyn, uusien maksujen perimiseen sekä kuolinpesiin kohdistuvaan laskutukseen liittyvissä kysymyksissä.

Lisäksi hyvinvointialue katsoo, että ehdotettujen muutosten taloudellisia vaikutuksia tulee seurata valtakunnallisesti niiden voimaantulon jälkeen. Mikäli maksutuottojen toteutuminen tai asiakkaisiin kohdistuvat vaikutukset poikkeavat olennaisesti ennakoidusta, tulee sääntelyn vaikutuksia arvioida uudelleen ja tarvittaessa tehdä korjaavia muutoksia. Erityistä huomiota tulee kiinnittää pienituloisten asiakkaiden asemaan, palvelujen saavutettavuuteen sekä hyvinvointialueiden tosiasialliseen mahdollisuuteen saavuttaa esityksessä arvioidut lisätulot.

Kari Janhonen
Talousjohtaja